

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
ЗАХІДНОДОНБАСЬКИЙ ІНСТИТУТ

(назва навчального підрозділу)

КАФЕДРА ПРАВА

(повна назва кафедри, циклової комісії)

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Фінансове право»

(назва дисципліни)

на тему: «Контроль за цільовим використанням бюджетних коштів: правові
аспекти.»

Студента (ки) Паслер Є.О.

групи ІН35-8-23-Б1П(4,6 з)

напряму підготовки (спеціальності) Право

Керівник, доцент, к.ю.н., доцент Леонова О.В.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Оцінка:

Національна шкала _____

Кількість балів: ____ ECTS ____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

м. Павлоград - 2025р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ.....	6
1.1. Поняття та значення фінансового контролю.....	6
1.2. Правове регулювання контролю за використанням бюджетних коштів.....	10
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ЗА ЦІЛЬОВИМ ВИКОРИСТАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ.....	14
2.1. Система органів, що здійснюють фінансовий контроль.....	14
2.2. Повноваження Рахункової палати та Держаудитслужби України.....	17
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ.	
3.1. Основні порушення у сфері використання бюджетних коштів.....	22
3.2. Шляхи підвищення ефективності фінансового контролю в Україні.....	25
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33

ВСТУП

Сучасний етап розвитку української держави характеризується глибокими трансформаціями у сфері публічних фінансів, що зумовлено як внутрішніми економічними процесами, так і зовнішніми викликами, пов'язаними з воєнним станом, відновленням економіки та необхідністю раціонального використання бюджетних ресурсів. В умовах обмеженості державних фінансів та зростання потреби у фінансуванні оборонного, соціального й гуманітарного секторів особливого значення набуває питання ефективного контролю за цільовим використанням бюджетних коштів. Саме він є основним механізмом забезпечення законності, прозорості та результативності державної фінансової політики.

Бюджетні кошти виступають матеріальною основою функціонування держави, виконання її економічних і соціальних завдань. Від того, наскільки ефективно і цільово вони використовуються, залежить рівень розвитку суспільства, довіра громадян до влади та стабільність економіки. Тому вдосконалення правового регулювання фінансового контролю за використанням бюджетних коштів є одним із ключових напрямів зміцнення системи публічних фінансів України.

Проблеми фінансового контролю та правового регулювання використання бюджетних коштів були предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців, серед яких Т. Кравцова, О. Дем'яненко, Л. Савченко, Л. Тимченко, І. Караваєва, В. Опришко, С. Леонов та інші. У наукових працях розкрито поняття фінансового контролю, його функції та місце у системі фінансового права. Водночас сучасні умови воєнний стан, масштабна міжнародна допомога, цифровізація публічних фінансів ставлять нові вимоги до ефективності правового механізму контролю, що потребує подальших теоретичних узагальнень і практичних рекомендацій. Саме це визначає актуальність та наукову цінність обраної теми.

Метою роботи є дослідження правових аспектів контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, визначення його змісту, принципів, системи

суб'єктів і механізмів реалізації, а також вироблення пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання у цій сфері.

Для досягнення мети передбачено такі **завдання** розкрити сутність і правову природу фінансового контролю, дослідити нормативно-правову базу, визначити повноваження основних органів контролю, виявити проблеми у практиці застосування контролюючих норм та окреслити шляхи їх удосконалення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення контролю за використанням бюджетних коштів.

Предметом дослідження є правові норми та інститути, які регулюють порядок і форми фінансового контролю за цільовим і ефективним використанням бюджетних ресурсів.

Методологічну основу становить сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, серед яких системно-структурний, аналітичний, формально-юридичний і порівняльно-правовий. Їх застосування дало змогу дослідити контроль як комплексне правове явище, виявити його взаємозв'язки з іншими інститутами фінансового права та оцінити ефективність чинного законодавства.

Наукова новизна полягає у поглибленому теоретико-правовому осмисленні контролю за цільовим використанням бюджетних коштів як ключового інструменту забезпечення законності у сфері публічних фінансів. У роботі запропоновано авторське бачення сутності фінансового контролю, уточнено його правову природу та місце в системі державного управління, обґрунтовано взаємозалежність між ефективністю контролю й рівнем фінансової дисципліни розпорядників бюджетних ресурсів. Крім того, визначено сучасні тенденції розвитку правового регулювання у цій сфері та окреслено перспективи впровадження європейських підходів до публічного фінансового контролю в українську практику.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів у нормотворчій діяльності, підготовці проєктів змін до

законодавства, у роботі контрольних і аудиторських органів, а також у навчальному процесі при викладанні дисциплін фінансово-правового напрямку.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

1.1. Поняття та значення фінансового контролю

Фінансовий контроль є однією з ключових категорій фінансового права, яка забезпечує законність, ефективність і результативність використання фінансових ресурсів держави. Його зміст полягає у перевірці дотримання фінансово-правових норм усіма суб'єктами, що беруть участь у формуванні, розподілі та використанні коштів державного і місцевих бюджетів, а також державних цільових фондів.

У найзагальнішому вигляді фінансовий контроль можна визначити як діяльність уповноважених державних органів, органів місцевого самоврядування, а також внутрішніх контрольних підрозділів розпорядників бюджетних коштів, спрямовану на забезпечення законного, ефективного й цільового використання публічних фінансів. Його призначення полягає у виявленні порушень бюджетної дисципліни, недопущенні нераціональних або несанкціонованих витрат, а також у сприянні підвищенню ефективності управління бюджетними ресурсами.[12, с. 23]

Відповідно до статті 26 Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 року № 2456-VI, фінансовий контроль у бюджетній сфері здійснюється з метою забезпечення ефективного, результативного та цільового використання бюджетних коштів, а також запобігання їх нецільовому витрачання. Законодавець наголошує, що контроль є невід'ємною складовою бюджетного процесу, а тому здійснюється на всіх його стадіях - під час планування, затвердження, виконання бюджету та підготовки звітності.

Згідно зі статтею 113 Бюджетного кодексу України, фінансовий контроль у бюджетній сфері може бути як внутрішнім, що проводиться самими розпорядниками бюджетних коштів або їх підвідомчими установами, так і зовнішнім, який здійснюють спеціально уповноважені державні органи, насамперед Рахункова палата України та Державна аудиторська служба України[2] (далі Держаудитслужба).

Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26 січня 1993 року № 2939-XII визначає, що державний фінансовий контроль є системою перевірок і ревізій, спрямованих на забезпечення збереження і законного використання фінансових ресурсів, активів і зобов'язань держави (ст. 1). У цьому контексті контроль виступає не лише інструментом виявлення порушень, а й важливим елементом управлінського процесу, спрямованим на запобігання неефективним рішенням у сфері публічних фінансів.[3]

Слід зазначити, що фінансовий контроль має подвійну природу з одного боку, він є правовою категорією, оскільки ґрунтується на імперативних нормах законодавства, а з іншого організаційно-управлінським процесом, що передбачає планування, проведення контрольних заходів і реалізацію їх результатів. Такий підхід забезпечує взаємозв'язок між правовим регулюванням і практичною діяльністю у сфері державних фінансів.

В українському фінансовому праві контроль традиційно розглядається як засіб забезпечення законності та фінансової дисципліни. Він виступає гарантією дотримання принципів, визначених статтею 7 Бюджетного кодексу України, зокрема принципів ефективності, результативності, цільового використання та підзвітності бюджетних коштів. Без належного контролю реалізація цих принципів була б неможливою, адже будь-яке відхилення у використанні державних ресурсів може призвести до розбалансування бюджету, зниження довіри громадськості та партнерів, а також до виникнення корупційних ризиків.[2]

Фінансовий контроль у державі виконує кілька взаємопов'язаних функцій. По-перше, інформаційну, адже в результаті контрольних заходів органи влади отримують об'єктивні дані про стан використання бюджетних коштів і фінансових ресурсів. По-друге, профілактичну (превентивну) оскільки сама можливість контролю стримує посадових осіб від порушення фінансової дисципліни. По-третє, регулюючу, яка полягає у впливі на управлінські рішення шляхом рекомендацій і приписів за результатами перевірок. І, нарешті, каральну,

що реалізується через застосування заходів відповідальності до осіб, винних у фінансових порушеннях.

Важливо зазначити, що фінансовий контроль не є самоцілью, а виступає інструментом забезпечення ефективного управління державними фінансами. Його результати слугують підґрунтям для прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності бюджетної політики, удосконалення нормативної бази та зміцнення фінансової дисципліни. Таким чином, контроль має не лише ретроспективний, а й стратегічний характер, забезпечуючи постійний зворотний зв'язок між управлінськими діями та їх фінансовими наслідками.

У системі публічних фінансів України виділяють три основні види фінансового контролю попередній, поточний і наступний.

- Попередній контроль здійснюється до моменту використання бюджетних коштів і має на меті перевірку обґрунтованості планових показників та відповідності запланованих видатків бюджетним призначенням.

- Поточний контроль проводиться у процесі виконання бюджету й спрямований на оперативне виявлення порушень, що виникають під час фінансування розпорядників.

- Наступний контроль проводиться після здійснення фінансових операцій і полягає у перевірці достовірності звітних даних, ефективності використання ресурсів та дотримання фінансової дисципліни.

Відповідно до статті 98 Конституції України, Рахункова палата від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету та їх використанням.[1] Це положення підкреслює особливу роль парламентського контролю як форми демократичного нагляду за фінансовою діяльністю уряду. Закон України «Про Рахункову палату» від 2 липня 2015 року № 576-VIII конкретизує повноваження цього органу, визначаючи його основним завданням проведення аудиту ефективності використання бюджетних коштів і надання об'єктивних висновків парламенту.[4]

Іншим важливим суб'єктом у системі фінансового контролю є Державна аудиторська служба України, яка відповідно до Положення про Держаудитслужбу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 року № 43, здійснює державний фінансовий аудит, ревізії, перевірки державних закупівель та інші заходи державного фінансового контролю. Держаудитслужба діє в межах своїх повноважень незалежно від інших органів влади, що забезпечує її об'єктивність та ефективність діяльності.[5]

Крім державного контролю, у сучасних умовах дедалі більшого значення набуває внутрішній контроль і внутрішній аудит у системі органів виконавчої влади. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2018 року № 1062 «Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту», внутрішній контроль є невід'ємною частиною системи управління установою, спрямованою на забезпечення законності, ефективності та результативності використання бюджетних коштів. Цей інструмент дозволяє виявляти недоліки на ранніх етапах і запобігати порушенням, що є суттєвим доповненням до зовнішнього контролю.

Таким чином, фінансовий контроль виконує роль з'єднувальної ланки між правовим регулюванням і практичним управлінням фінансовими потоками. Він сприяє реалізації конституційного принципу верховенства права, зміцнює фінансову дисципліну, підвищує рівень довіри до державних інституцій і створює умови для ефективного використання кожної бюджетної гривні.

Підсумовуючи, слід зазначити, що фінансовий контроль є складним, багаторівневим інститутом, який поєднує в собі правові, економічні та управлінські аспекти. Його значення полягає у забезпеченні прозорості, підзвітності й результативності фінансової діяльності держави. У сучасних умовах інтеграції України до європейського правового простору особливої актуальності набуває адаптація національної системи фінансового контролю до стандартів ЄС, що передбачає посилення парламентського й громадського нагляду, розвиток незалежного аудиту та впровадження цифрових технологій у контрольну діяльність. Усе це створює передумови для підвищення

ефективності державного управління фінансовими ресурсами й формування нової культури фінансової відповідальності в публічному секторі.

1.2. Правове регулювання контролю за використанням бюджетних коштів

Правове регулювання контролю за використанням бюджетних коштів є складовою системи фінансово-правового забезпечення держави. Воно визначає правові основи, принципи, суб'єктів і порядок здійснення контрольних заходів у сфері публічних фінансів, спрямованих на забезпечення законності, ефективності, результативності та прозорості використання бюджетних ресурсів. Ця система охоплює норми Конституції України, Бюджетного кодексу України, спеціальних законів, підзаконних нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, а також відомчих документів органів, уповноважених здійснювати фінансовий контроль.

Конституційні засади фінансового контролю закріплені в Основному Законі. Відповідно до статті 95 Конституції України, бюджетна система держави ґрунтується на принципах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами та територіальними громадами.[1] Це положення формує правову основу для контролю за раціональним та цільовим використанням коштів державного і місцевих бюджетів. Стаття 98 Конституції визначає, що Рахункова палата від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням. Таким чином, Конституція встановлює засади парламентського контролю за бюджетною діяльністю уряду та гарантує незалежність органу, уповноваженого здійснювати зовнішній фінансовий аудит державних фінансів.

Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI є базовим актом, який регулює питання контролю у бюджетній сфері. У статті 26 Кодексу зазначено, що фінансовий контроль у бюджетній системі здійснюється з метою забезпечення ефективного, результативного та цільового використання

бюджетних коштів, а також дотримання вимог бюджетного законодавства. Контроль охоплює всі стадії бюджетного процесу та від складання проектів бюджетів і їх затвердження до звіту про виконання. Стаття 113 Кодексу визначає види фінансового контролю – попередній, поточний і наступний. Попередній контроль проводиться до здійснення видатків і запобігає порушенням у плануванні бюджетних показників. Поточний здійснюється у процесі виконання бюджету з метою своєчасного виявлення порушень, а наступний, після використання коштів для оцінки ефективності і законності їх витрачання.[2]

Відповідно до статті 113-1 Бюджетного кодексу, до повноважень органів фінансового контролю належить проведення аудиту ефективності бюджетних програм, який полягає у перевірці досягнення запланованих цілей та результатів із найменшими витратами ресурсів. [2]Такий підхід узгоджується з принципами належного управління фінансами, які закладені в практиці Європейського Союзу.

Правові засади державного фінансового контролю конкретизуються у Законі України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26 січня 1993 року № 2939-XII. У статті 1 цього Закону державний фінансовий контроль визначається як діяльність уповноважених органів, спрямована на забезпечення законного, ефективного та результативного використання фінансових ресурсів, активів і зобов'язань держави. Закон встановлює принципи здійснення контролю, серед яких законність, незалежність, об'єктивність, системність і гласність. Він також визначає основні види контрольних заходів – ревізії, перевірки, обстеження та аудити.[3]

Закон України «Про Рахункову палату» від 2 липня 2015 року № 576-VIII деталізує конституційні положення щодо парламентського контролю за бюджетними коштами. Згідно зі статтею 2 цього Закону, основним завданням Рахункової палати є здійснення зовнішнього державного фінансового контролю за надходженням і використанням коштів державного бюджету, оцінка ефективності реалізації бюджетних програм і управління державними фінансами.[4] Закон гарантує інституційну незалежність Рахункової палати від

виконавчої влади, що забезпечує її об'єктивність і неупередженість під час виконання контрольних функцій. Висновки та звіти цього органу подаються до Верховної Ради України та мають публічний характер.

Важливу роль у системі державного фінансового контролю відіграє Державна аудиторська служба України, діяльність якої регулюється Положенням про Державну аудиторську службу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 року № 43. Цей орган проводить державні фінансові аудити, інспектування, перевірки закупівель і моніторинг ефективності використання бюджетних коштів. Держаудитслужба підзвітна Кабінету Міністрів України і координується Міністерством фінансів, що дозволяє забезпечити взаємозв'язок між контролем і плануванням державних фінансів.[5]

Крім зовнішнього контролю, важливе місце посідає внутрішній контроль і внутрішній аудит. Його організаційні засади визначені постановою Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2018 року № 1062 «Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту». Цей документ встановлює єдині принципи організації внутрішнього аудиту в державних органах та бюджетних установах. Внутрішній контроль спрямований на запобігання порушенням і нецільовому використанню бюджетних коштів, забезпечення достовірності фінансової звітності та ефективності управлінських рішень. Наказ Міністерства фінансів України від 14 вересня 2012 року № 995 «Про затвердження Методичних рекомендацій з організації внутрішнього контролю» визначає основні підходи до формування ефективних систем контролю в державному секторі.

Значну увагу в межах правового регулювання приділено взаємодії системи фінансового контролю з антикорупційним законодавством. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII зобов'язує органи державного фінансового контролю повідомляти Національне агентство з питань запобігання корупції про виявлені факти порушення антикорупційних норм або конфлікту інтересів. Такий механізм забезпечує узгодженість дій між фінансовими й антикорупційними інститутами.

Кримінальний кодекс України також є елементом системи фінансово-правового регулювання, оскільки в ньому передбачено відповідальність за нецільове використання бюджетних коштів, зловживання владою, розтрату чи привласнення майна (статті 210, 364, 191). Наявність таких норм підсилює дієвість фінансового контролю, поєднуючи його з інструментами юридичної відповідальності.

Розвиток національної системи фінансового контролю здійснюється з урахуванням європейських стандартів управління публічними фінансами. Україна, відповідно до Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, адаптує своє законодавство до принципів, визначених документами Міжнародної організації вищих органів аудиту (INTOSAI) та програми SIGMA. Це передбачає орієнтацію контролю не лише на законність, а й на досягнення результативності та економічності бюджетних витрат.[20]

Отже, система правового регулювання контролю за використанням бюджетних коштів в Україні є багаторівневою та динамічною. Її основою є Конституція, Бюджетний кодекс, спеціальні закони та підзаконні акти, що формують правові механізми забезпечення прозорості й підзвітності бюджетного процесу. Впровадження європейських підходів, розвиток внутрішнього аудиту та електронних систем моніторингу поступово змінюють характер фінансового контролю, перетворюючи його з формальної перевірки на інструмент стратегічного управління публічними фінансами.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ЗА ЦІЛЬОВИМ ВИКОРИСТАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

2.1. Система органів, що здійснюють фінансовий контроль

Система органів, що здійснюють фінансовий контроль в Україні, є однією з ключових складових механізму забезпечення законності та ефективності використання державних і місцевих фінансових ресурсів. Вона охоплює органи законодавчої та виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також внутрішні контрольні структури розпорядників бюджетних коштів. Така багаторівнева система дозволяє здійснювати контроль за всіма стадіями бюджетного процесу – від планування до звітування про використання коштів.

Фінансовий контроль в Україні базується на принципах розподілу влад і підзвітності, що забезпечує незалежність та об'єктивність його результатів. Відповідно до статті 98 Конституції України, основним органом зовнішнього державного фінансового контролю є Рахункова палата, яка діє від імені Верховної Ради України. Її повноваження визначені Законом України «Про Рахункову палату» від 2 липня 2015 року № 576-VIII. Рахункова палата здійснює парламентський контроль за надходженням коштів до Державного бюджету та їх використанням, оцінює ефективність реалізації державних програм, контролює управління державним боргом, а також використання міжнародної фінансової допомоги. Зовнішній контроль Рахункової палати має стратегічний характер, оскільки його результати впливають на формування бюджетної політики держави та ухвалення рішень Верховною Радою.[4]

Внутрішній державний фінансовий контроль здійснюється органами виконавчої влади, насамперед Державною аудиторською службою України. Правовий статус цього органу закріплений у Положенні про Державну аудиторську службу України, затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 року № 43. Держаудитслужба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого координується Міністерством фінансів

України. Вона проводить державні фінансові аудити, ревізії, перевірки публічних закупівель і моніторинг ефективності бюджетних програм. Метою діяльності Держаудитслужби є своєчасне виявлення фінансових порушень, оцінка ефективності управління бюджетними коштами та запобігання їх нецільовому використанню.

У системі органів фінансового контролю значну роль відіграє Міністерство фінансів України, яке відповідно до статті 112 Бюджетного кодексу здійснює координацію діяльності у сфері державного фінансового контролю. Міністерство формує єдину методологію внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в бюджетних установах, розробляє нормативно-правові акти, спрямовані на вдосконалення системи управління публічними фінансами. [2] На основі постанови Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2018 року № 1062 Мінфін забезпечує впровадження стандартів внутрішнього аудиту в органах державної влади та місцевого самоврядування.

Органи місцевого самоврядування також здійснюють контроль у межах своїх повноважень. Відповідно до статті 78 Бюджетного кодексу України, місцеві ради мають право контролювати виконання місцевих бюджетів, затверджувати звіти про їх виконання та створювати тимчасові контрольні комісії. Крім того, у виконавчих органах місцевих рад функціонують фінансові управління, які здійснюють контроль за надходженням і витрачанням коштів місцевих бюджетів. У межах власної компетенції вони можуть звертатися до Держаудитслужби щодо проведення ревізій або аудитів на підпорядкованих територіях.

Особливе місце у системі фінансового контролю займають органи спеціалізованої юрисдикції, які забезпечують дотримання фінансової дисципліни через механізми юридичної відповідальності. До таких органів належать Бюро економічної безпеки України, Національне антикорупційне бюро, Національна поліція, а також органи прокуратури. Їх діяльність спрямована на виявлення і розслідування злочинів, пов'язаних із розтратою, привласненням або нецільовим використанням бюджетних коштів. Наприклад,

Бюро економічної безпеки згідно із Законом України «Про Бюро економічної безпеки України» від 28 січня 2021 року здійснює досудове розслідування злочинів у сфері фінансів і податків, координуючи роботу з Держаудитслужбою для передачі матеріалів перевірок.[9]

У сучасних умовах розвитку цифрових технологій важливим напрямом державного фінансового контролю стало впровадження електронних систем моніторингу. Зокрема, на виконання статті 28 Бюджетного кодексу України функціонує інформаційна система «E-Data», яка забезпечує публічний доступ до інформації про всі бюджетні операції. Крім того, система публічних закупівель Prozorro дозволяє здійснювати громадський контроль за витрачанням коштів і сприяє підвищенню прозорості фінансової діяльності державних органів.[2] Ці інструменти створюють умови для залучення громадськості до процесу фінансового моніторингу, що є важливим елементом демократичного контролю.

Суттєве значення має також розвиток внутрішнього контролю в державних установах, який здійснюється внутрішніми аудиторами або контрольними підрозділами. Його метою є запобігання фінансовим порушенням, підвищення ефективності управлінських процесів і забезпечення достовірності фінансової звітності. Методичні рекомендації з організації внутрішнього контролю затверджені наказом Міністерства фінансів України від 14 вересня 2012 року № 995. Внутрішній контроль передбачає постійний моніторинг діяльності установи та своєчасне реагування на ризики неефективного використання бюджетних коштів.

Важливою складовою сучасної системи фінансового контролю є участь громадянського суспільства. Законодавство України забезпечує можливість громадського контролю за публічними фінансами через відкритість бюджетної інформації, публічні звіти органів влади та доступ до даних у сфері публічних закупівель. Такий підхід відповідає принципам прозорості й підзвітності, визначеним у статті 7 Бюджетного кодексу України, і є одним із напрямів імплементації європейських стандартів управління державними фінансами.

Таким чином, система органів фінансового контролю в Україні складається з взаємопов'язаних елементів, які охоплюють парламентський, урядовий, місцевий, внутрішній та громадський рівні. Рахункова палата забезпечує зовнішній контроль і підзвітність уряду перед парламентом, Держаудитслужба реалізує поточний контроль у системі виконавчої влади, Міністерство фінансів координує методологію внутрішнього аудиту, а органи місцевого самоврядування контролюють використання коштів на своїй території. Доповненням до цієї системи виступають правоохоронні та громадські інституції, що гарантують комплексний характер контролю. Така структура дозволяє ефективно реагувати на фінансові порушення, підвищувати прозорість бюджетного процесу й зміцнювати фінансову дисципліну держави.

2.2. Повноваження Рахункової палати та Держаудитслужби України з практичними прикладами

Рахункова палата України та Державна аудиторська служба України (Держаудитслужба) є ключовими елементами системи державного фінансового контролю. Їх діяльність спрямована на забезпечення законності, ефективності та результативності використання державних коштів. Обидва органи діють у межах чітко визначених законом повноважень, але мають різний статус, підпорядкування і завдання. Рахункова палата здійснює зовнішній, парламентський контроль, тоді як Держаудитслужба реалізує внутрішній державний контроль у системі виконавчої влади.

Рахункова палата діє відповідно до статті 98 Конституції України, яка наділяє її повноваженнями контролювати від імені Верховної Ради України надходження коштів до Державного бюджету та їх використання. Детальний правовий статус, структура і порядок діяльності визначені Законом України «Про Рахункову палату» від 2 липня 2015 року № 576-VIII. Відповідно до статті 2 цього Закону, основним завданням Рахункової палати є здійснення зовнішнього державного фінансового контролю (аудиту) за надходженням і

використанням коштів Державного бюджету України, оцінка ефективності використання державних фінансів, перевірка управління державним боргом, а також контроль за цільовим використанням міжнародної фінансової допомоги.[1,4]

Рахункова палата виконує свої функції через проведення фінансового аудиту, аудиту ефективності, аналізу виконання бюджетних програм та експертизи проектів законів, що мають вплив на бюджет. У статті 6 Закону закріплено, що цей орган має право безперешкодно отримувати від усіх органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств і організацій документи, бухгалтерські звіти та іншу інформацію, необхідну для проведення перевірок. За результатами контрольних заходів Рахункова палата готує звіти, висновки та рекомендації, які подаються до Верховної Ради України.

Прикладом практичного здійснення повноважень Рахункової палати може слугувати аудит ефективності використання коштів, спрямованих на реалізацію державної програми «Велике будівництво», проведений у 2023 році. У результаті перевірки встановлено, що в низці областей спостерігалось завищення вартості будівельних робіт та неефективне планування видатків, що призвело до перевитрати понад 1,2 мільярда гривень бюджетних коштів. Рахункова палата подала відповідні матеріали до Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, а також надала рекомендації щодо усунення виявлених недоліків.[9]

Іншим прикладом є аудит використання міжнародної фінансової допомоги Європейського Союзу для розвитку енергетичної інфраструктури, проведений у 2022 році. Палата виявила порушення умов грантових угод і недосягнення запланованих результатів у частині модернізації об'єктів енергетики, що свідчило про недостатній рівень управління цими коштами. Такі результати були оприлюднені у відкритому звіті, що відповідає принципу прозорості, закріпленому в статті 28 Бюджетного кодексу України.

Таким чином, діяльність Рахункової палати спрямована на стратегічний і незалежний контроль за фінансами держави, який орієнтований не лише на

виявлення порушень, але й на оцінку ефективності бюджетної політики. Її висновки мають рекомендаційний характер, однак вони відіграють важливу роль у прийнятті управлінських і політичних рішень щодо бюджетного процесу.

Державна аудиторська служба України, на відміну від Рахункової палати, здійснює внутрішній державний фінансовий контроль. Її правовий статус визначено Положенням про Державну аудиторську службу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 року № 43. Відповідно до цього Положення, Держаудитслужба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів через Міністерство фінансів України.

Держаудитслужба здійснює державні фінансові аудити, інспектування, перевірки закупівель, моніторинг ефективності бюджетних програм, а також аналіз причин і наслідків фінансових порушень. У своїй роботі вона керується Бюджетним кодексом України, Законом «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26 січня 1993 року № 2939-III та іншими нормативними актами. За результатами контрольних заходів орган має право вносити обов'язкові для розгляду вимоги про усунення порушень, зупиняти операції з бюджетними коштами у випадку виявлення нецільового використання, а також передавати матеріали до правоохоронних органів.

Одним із реальних прикладів діяльності Держаудитслужби є проведення у 2023 році фінансового аудиту ефективності використання коштів, виділених на ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій у Херсонській області. Перевіркою встановлено факти нецільового використання 78 мільйонів гривень, зокрема на оплату робіт, які фактично не виконувалися. За результатами аудиту службою було направлено матеріали до правоохоронних органів, а також подано подання до Міністерства відновлення інфраструктури про відшкодування збитків і звільнення відповідальних посадових осіб.[9]

Ще одним прикладом є аудит державного підприємства «Укрзалізниця», проведений у 2024 році. Держаудитслужба виявила понад 2,5 мільярда гривень порушень, пов'язаних із завищенням вартості закупівель і неефективним

використанням державного майна. У результаті перевірки було прийнято рішення про передачу матеріалів до Бюро економічної безпеки України, що стало підставою для відкриття кримінального провадження.[9]

Діяльність Держаудитслужби є прикладом так званого «поточого» контролю, коли органи виконавчої влади мають змогу оперативно реагувати на виявлені порушення. Водночас вона здійснює і «наступний» контроль, який полягає у перевірці вже здійснених фінансових операцій. Це дозволяє не лише виявляти порушення, але й аналізувати причини їх виникнення, формувати пропозиції щодо вдосконалення бюджетної дисципліни.

На відміну від Рахункової палати, результати діяльності Держаудитслужби мають безпосередні юридичні наслідки. Відповідно до статті 8 Закону «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», за результатами ревізій та аудитів посадові особи несуть адміністративну, дисциплінарну або кримінальну відповідальність залежно від характеру порушення.[3] Такі результати можуть стати підставою для відшкодування збитків або внесення змін до бюджетних програм.

У практичній площині взаємодія між Рахунковою палатою та Держаудитслужбою має доповнювальний характер. Перша забезпечує зовнішній парламентський контроль і дає оцінку політиці уряду, тоді як друга реалізує виконавчий контроль за діяльністю розпорядників бюджетних коштів. Їх діяльність спрямована на спільну мету забезпечення ефективного використання публічних фінансів і підвищення довіри громадян до державних інститутів.

Отже, повноваження Рахункової палати та Держаудитслужби визначаються не лише законами, а й практичними потребами забезпечення фінансової стабільності держави. Рахункова палата виступає стратегічним контролером, який оцінює політику і ефективність бюджетного процесу в цілому, тоді як Держаудитслужба реалізує оперативний контроль за конкретними розпорядниками коштів. Практичні результати їх діяльності свідчать, що ефективний контроль є не лише юридичним обов'язком, а й

інструментом забезпечення прозорості, відповідальності та економічної безпеки держави.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ.

3.1. Основні порушення у сфері використання бюджетних коштів

Порушення у сфері використання бюджетних коштів залишаються однією з найактуальніших проблем системи управління публічними фінансами України. Незважаючи на вдосконалення законодавства та запровадження сучасних механізмів фінансового контролю, результати перевірок органів державного аудиту свідчать про стійку тенденцію до порушення принципів законності, ефективності та цільового використання бюджетних ресурсів. Такі порушення зумовлюють втрати державних і місцевих бюджетів, знижують результативність реалізації державних програм та підривають довіру громадян до органів влади.

Відповідно до статті 113 Бюджетного кодексу України, фінансовий контроль є невід’ємною складовою бюджетного процесу і здійснюється з метою забезпечення ефективного, результативного та цільового використання бюджетних коштів. Порушення вимог бюджетного законодавства тягне за собою відповідальність, передбачену статтями 116-121 Бюджетного кодексу, серед яких визначені фінансові санкції, дисциплінарна, адміністративна або кримінальна відповідальність залежно від характеру правопорушення.[2]

Одним із найпоширеніших порушень є нецільове використання бюджетних коштів. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» визначає, що використання коштів не за призначенням, установленим відповідними бюджетними програмами або рішеннями уповноважених органів, є порушенням фінансової дисципліни. Прикладами таких випадків є фінансування видатків, які не передбачені кошторисами, або використання субвенцій не за призначенням. Так, за результатами ревізій Державної аудиторської служби у 2023 році встановлено, що кошти, виділені на модернізацію освітніх закладів, у низці регіонів

спрямовувалися на покриття поточних адміністративних витрат місцевих рад. Такі дії порушують вимоги статті 51 Бюджетного кодексу України, яка зобов'язує розпорядників коштів використовувати їх виключно за напрямками, передбаченими кошторисом.[16]

Іншим видом порушень є неефективне використання бюджетних коштів, коли видатки формально відповідають цільовому призначенню, але не забезпечують досягнення запланованих результатів. За даними Рахункової палати України, лише у 2023 році під час перевірки реалізації понад сорока державних програм виявлено значну кількість випадків, коли виділені кошти не дали очікуваного соціально-економічного ефекту. Наприклад, у межах державної програми енергомодернізації об'єктів соціальної інфраструктури частина проєктів залишилася незавершеною, що призвело до втрати близько 480 мільйонів гривень. Такі ситуації суперечать принципу ефективності використання бюджетних коштів, визначеному у статті 7 Бюджетного кодексу України.

Важливе місце серед порушень посідають зловживання у сфері державних закупівель, які регулюються Законом України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 року № 922-VIII. Держаудитслужба систематично виявляє факти порушення процедур закупівель, уникнення проведення відкритих торгів, неправомірного поділу предмета закупівлі або укладання угод із підконтрольними підприємствами. Так, у 2024 році під час перевірки державного підприємства «Укрзалізниця» встановлено факт укладення контрактів на постачання матеріалів із фірмами-посередниками за завищеними цінами, що призвело до перевитрати понад двох мільярдів гривень. Аналогічні порушення виявлено і у сфері закупівель медичних виробів, де переплата за окремими позиціями становила до 40 відсотків від реальної вартості.[9]

Поширеним порушенням є завищення вартості виконаних робіт під час реалізації державних інфраструктурних програм. У 2023 році аудит програми «Велике будівництво» засвідчив, що в окремих областях підрядники безпідставно збільшували вартість будівельних матеріалів і робіт, що призвело

до перевитрат державних коштів на суму понад 1,2 мільярда гривень. Такі дії містять ознаки складу злочинів, передбачених статтями 191 і 364 Кримінального кодексу України, що встановлюють відповідальність за розтрату майна та зловживання владою.[9]

Значну кількість порушень становлять недоліки в організації бухгалтерського обліку і звітності. Держаудитслужба зазначає, що у багатьох установах виявляються факти несвоєчасного або неповного відображення фінансових операцій, заниження обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості, а також подання недостовірних звітів. Такі порушення призводять до викривлення показників виконання бюджету та ускладнюють проведення подальшого контролю.

Окрему категорію становлять порушення у сфері управління державним і комунальним майном. Звіти Рахункової палати свідчать, що державні підприємства часто використовують майно без належних правових підстав або здають його в оренду за заниженими ставками. У 2023 році аудит ефективності використання державного майна у транспортній галузі показав, що недоотримані доходи державного бюджету від оренди перевищили один мільярд гривень. Подібні факти свідчать про системну проблему в управлінні активами, яка потребує підвищення контролю з боку Міністерства економіки та Фонду державного майна.

Порушення порядку використання міжбюджетних трансфертів також залишаються поширеними. У ході перевірок Держаудитслужби у 2022-2023 роках встановлено понад 900 випадків неповернення залишків субвенцій до державного бюджету на загальну суму близько пів мільярда гривень. Такі дії є порушенням статті 108 Бюджетного кодексу України, яка зобов'язує місцеві органи влади повертати невикористані залишки трансфертів після завершення бюджетного року.

Проблемними є також порушення у сфері соціального забезпечення, зокрема неправомірне нарахування державної допомоги або виплат особам, які не мають на це права. У ході перевірки Міністерства соціальної політики у 2023

році виявлено випадки подвійного фінансування соціальних програм та виплат громадянам, дані про яких не відповідали дійсності. Загальна сума неправомірно нарахованих коштів склала понад 160 мільйонів гривень.[16]

Причини виникнення таких порушень полягають не лише у корупційних діях посадових осіб, але й у недосконалості нормативної бази, недостатній кваліфікації фінансових працівників, відсутності належного внутрішнього контролю та координації між органами виконавчої влади. Часто проблеми посилюються через низький рівень прозорості бюджетного процесу та затримки у впровадженні сучасних інформаційних систем обліку і звітності.

Таким чином, основні порушення у сфері використання бюджетних коштів можна згрупувати за такими напрямками: нецільове використання, неефективне або незаконне витрачання коштів, порушення закупівельних процедур, зловживання у сфері управління державним майном, недостовірність бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Ці порушення мають системний характер і потребують не лише посилення контролю, а й комплексного реформування системи управління публічними фінансами. Підвищення рівня фінансової дисципліни, цифровізація бюджетного процесу та впровадження сучасних механізмів ризик-орієнтованого аудиту є ключовими умовами мінімізації таких порушень у майбутньому.

3.2. Шляхи підвищення ефективності фінансового контролю в Україні

Підвищення ефективності фінансового контролю є одним із ключових завдань фінансової політики держави, спрямованої на забезпечення законного, прозорого та результативного використання бюджетних коштів. У сучасних умовах, коли Україна перебуває у процесі відновлення економіки, впроваджує антикорупційні реформи та прагне до інтеграції з Європейським Союзом, вдосконалення системи фінансового контролю набуває особливого значення.

Ефективний контроль забезпечує не лише збереження бюджетних ресурсів, а й підвищує довіру громадян і міжнародних партнерів до державних інститутів.

Насамперед необхідним є вдосконалення нормативно-правової бази у сфері фінансового контролю. Попри наявність розгалуженої системи законодавчих актів, окремі положення залишаються застарілими або дублюють функції різних органів контролю. Наприклад, Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» було ухвалено ще у 1993 році, і хоча до нього неодноразово вносилися зміни, він не повною мірою враховує сучасні підходи до управління публічними фінансами, засновані на оцінці ефективності, ризиках та результативності. Необхідне прийняття оновленої редакції закону, яка б узгоджувалася з положеннями Бюджетного кодексу України та міжнародними стандартами INTOSAI і SIGMA.[20]

Важливим напрямом реформування має стати посилення інституційної спроможності органів державного фінансового контролю, передусім Рахункової палати та Державної аудиторської служби. Їхня діяльність повинна бути зорієнтована не лише на виявлення порушень, а й на проведення аудиту ефективності, оцінку результатів виконання бюджетних програм і підготовку рекомендацій для органів влади. Для цього необхідно забезпечити належний рівень фінансування контрольних органів, підвищити професійну підготовку кадрів, розширити аналітичні та експертні можливості. Важливо також розмежувати функції зовнішнього і внутрішнього контролю, уникнувши дублювання завдань між Рахунковою палатою, Держаудитслужбою, Міністерством фінансів і місцевими органами влади.[15]

Значну роль у підвищенні ефективності фінансового контролю має відігравати впровадження сучасних інформаційних технологій. У цьому контексті слід розвивати цифрові платформи моніторингу бюджетних операцій, зокрема систему «E-Data» та портал публічних закупівель Prozorro. Їхнє вдосконалення дозволяє забезпечити відкритість фінансової інформації, виявляти потенційні порушення в режимі реального часу та сприяти участі громадськості у контролі за витрачанням коштів. Використання

автоматизованих систем аналітики, штучного інтелекту та електронних інструментів аудиту дає змогу значно підвищити ефективність перевірок і зменшити людський фактор у процесі прийняття рішень.[18]

Необхідно також удосконалити внутрішній контроль у державних установах. Згідно зі Стандартами внутрішнього аудиту, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2018 року № 1062, кожен розпорядник бюджетних коштів повинен забезпечувати ефективну систему управління ризиками та внутрішнього моніторингу. На практиці ж внутрішній контроль часто зводиться до формального ведення документації. Для його підвищення доцільно впроваджувати ризик-орієнтовані підходи, проводити регулярні навчання для внутрішніх аудиторів, створювати єдину електронну базу для обміну інформацією між установами.

Одним із важливих аспектів удосконалення фінансового контролю є підвищення рівня прозорості та публічності результатів перевірок. Відповідно до статті 28 Бюджетного кодексу України, звіти про виконання державного та місцевих бюджетів мають бути оприлюднені у відкритому доступі. Однак практика свідчить, що не всі органи своєчасно публікують такі дані, а інформація часто подається у складному для аналізу форматі. Для підвищення прозорості доцільно розробити єдиний стандарт публікації звітності, що передбачатиме відкритий доступ громадян до структурованих даних про використання коштів і результати контрольних заходів.

Важливою складовою ефективного контролю є посилення відповідальності посадових осіб за порушення бюджетного законодавства. На практиці більшість виявлених порушень обмежується адміністративними заходами впливу, без притягнення винних до кримінальної чи матеріальної відповідальності. З метою запобігання повторним порушенням доцільно посилити взаємодію між органами фінансового контролю, правоохоронними органами та судами. Необхідно створити єдину інформаційну базу порушень у бюджетній сфері, яка б дозволяла відстежувати динаміку виявлених випадків і оцінювати результативність застосованих заходів.

Окремої уваги потребує розширення участі громадськості у здійсненні контролю. Громадський контроль є важливим доповненням до державного і дозволяє забезпечити реальну прозорість бюджетного процесу. Для цього необхідно активніше розвивати механізми публічних консультацій, залучати громадські організації до моніторингу бюджетних програм, сприяти розвитку ініціатив із «народного аудиту». Такий підхід відповідає принципам відкритого врядування, визначеним у міжнародних стандартах належного управління публічними фінансами.

Не менш важливим напрямом є гармонізація української системи фінансового контролю з європейськими стандартами. Згідно з Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, держава має адаптувати законодавство до принципів, встановлених Європейською організацією вищих органів аудиту (EUROSAI) та Міжнародною організацією вищих органів контролю (INTOSAI). Це передбачає перехід від формального контролю законності до оцінки результативності, ефективності та економічності використання коштів. У цьому контексті Рахункова палата вже впроваджує практику аудитів ефективності, що відповідає принципу value for money («цінність за гроші»).[19,20]

Отже, підвищення ефективності фінансового контролю в Україні потребує комплексного підходу, який має поєднувати вдосконалення законодавчої бази, розвиток інституційної спроможності контрольних органів, цифровізацію процесів, посилення відповідальності за порушення, відкритість інформації та залучення громадськості. Впровадження цих заходів сприятиме зміцненню фінансової дисципліни, мінімізації корупційних ризиків і забезпеченню прозорості у використанні бюджетних коштів. Ефективний фінансовий контроль є не лише елементом державного управління, а й передумовою стійкого розвитку, фінансової стабільності та підвищення довіри суспільства до влади.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило комплексно проаналізувати сутність, правові засади, систему органів і основні проблеми реалізації фінансового контролю в Україні, а також визначити практичні шляхи його вдосконалення. Фінансовий контроль є одним із найважливіших інструментів забезпечення законності, ефективності, прозорості та підзвітності у сфері використання публічних фінансів. Його роль полягає не лише у виявленні порушень, але й у запобіганні неефективному використанню бюджетних ресурсів, зміцненні фінансової дисципліни й довіри суспільства до діяльності органів державної влади.

Дослідження показало, що в Україні створено розгалужену правову базу, яка регулює відносини у сфері фінансового контролю. Конституція України, Бюджетний кодекс, Закон «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», Закон «Про Рахункову палату» та низка підзаконних актів визначають принципи, форми, методи й суб'єктів контролю. Разом з тим, частина норм цього законодавства залишається фрагментарною та не відповідає сучасним вимогам управління публічними фінансами. Зокрема, відсутні чіткі механізми взаємодії між органами контролю, належні стандарти аудиту ефективності, а також дієві правові інструменти притягнення до відповідальності за виявлені порушення.

Система фінансового контролю в Україні є багаторівневою та включає парламентський, урядовий, місцевий, внутрішній і громадський рівні. До основних суб'єктів належать Рахункова палата, Державна аудиторська служба, Міністерство фінансів, органи місцевого самоврядування, внутрішні підрозділи контролю у розпорядників бюджетних коштів, а також громадські інституції, які здійснюють суспільний моніторинг за публічними фінансами. Така система створює основу для комплексного нагляду, однак потребує удосконалення у напрямі підвищення координації між її складовими, усунення дублювання функцій і забезпечення незалежності контрольних органів.

Практика діяльності Рахункової палати та Державної аудиторської служби засвідчила, що найчастіше виявляються порушення, пов'язані з нецільовим використанням бюджетних коштів, порушенням процедур закупівель, завищенням вартості робіт, неефективним управлінням державним майном, неналежним веденням бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Значна частина цих порушень має системний характер і повторюється з року в рік, що свідчить про слабкість внутрішніх систем контролю, недостатній рівень кваліфікації працівників фінансових підрозділів і відсутність превентивних механізмів.

В умовах реформування системи державного управління та децентралізації особливого значення набуває ефективний контроль за використанням коштів місцевих бюджетів і міжбюджетних трансфертів. Органи місцевого самоврядування дедалі більше беруть участь у реалізації соціальних і інфраструктурних програм, тому розвиток локальних механізмів контролю стає необхідною умовою фінансової стабільності регіонів. Потребує вдосконалення і взаємодія між центральними й місцевими органами контролю, зокрема шляхом обміну інформацією та запровадження спільних цифрових інструментів моніторингу.

Важливим напрямом підвищення ефективності фінансового контролю є впровадження сучасних технологій цифрового управління. Створення єдиної електронної системи моніторингу бюджетних операцій, інтегрованої з платформами «E-Data» і Prozorro, дасть можливість здійснювати постійний нагляд за рухом бюджетних коштів у режимі реального часу, автоматично виявляти потенційні порушення та аналізувати ефективність витрат. Використання штучного інтелекту та аналітичних алгоритмів для прогнозування ризиків стане важливим кроком до запровадження превентивного контролю, орієнтованого на запобігання зловживанням.

Не менш важливою складовою вдосконалення фінансового контролю є розвиток внутрішнього аудиту в державних установах. Він має перетворитися з формальної процедури перевірки у дієвий механізм оцінки управлінських

ризиків, ефективності програм та результативності витрачання коштів. Для цього необхідно забезпечити професійну підготовку внутрішніх аудиторів, запровадити єдині стандарти оцінки ефективності, а також створити централізовану систему звітування про результати аудиту, підконтрольну Міністерству фінансів.

Підвищення відкритості контрольної діяльності є ще однією передумовою зміцнення довіри до державних інституцій. Публічне оприлюднення результатів перевірок, відкритий доступ до звітів Рахункової палати, Держаудитслужби та інших органів сприятиме формуванню принципів підзвітності й прозорості у сфері публічних фінансів. Розвиток громадського контролю через участь громадських організацій, журналістів і незалежних експертів має стати важливим чинником підвищення ефективності державного фінансового нагляду.

Вдосконалення системи фінансового контролю має також включати посилення персональної відповідальності посадових осіб за порушення бюджетного законодавства. Необхідно забезпечити реальне застосування заходів дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності, передбачених законодавством, а також удосконалити механізми відшкодування збитків, завданих бюджету внаслідок фінансових зловживань.

Комплексна модернізація системи фінансового контролю має спиратися на поєднання законодавчих, організаційних та технологічних змін. Йдеться не лише про оновлення нормативної бази, а й про створення нової управлінської культури, у центрі якої стоятимуть прозорість, підзвітність, професіоналізм і відповідальність. Ефективна взаємодія між органами контролю, цифровізація процесів і активне залучення громадянського суспільства дозволять забезпечити не тільки законність, а й результативність використання бюджетних ресурсів.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що підвищення ефективності фінансового контролю в Україні є одним із ключових напрямів реформування публічних фінансів і державного управління. Реалізація запропонованих заходів сприятиме зниженню рівня фінансових порушень,

зміцненню бюджетної дисципліни, прозорості й підзвітності, що, своєю чергою, стане важливою передумовою сталого економічного розвитку та інтеграції України у європейський фінансово-правовий простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50–51. Ст. 572.
3. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26 січня 1993 р. № 2939-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 13. Ст. 110.
4. Про Рахункову палату: Закон України від 2 липня 2015 р. № 576-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 36. Ст. 360.
5. Про Державну аудиторську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. № 43 *Офіційний вісник України*. 2016. № 12. Ст. 492.
6. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 9. Ст. 89.
7. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28 січня 2021 р. № 1150-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 11. Ст. 87.
8. Рахункова палата України. Звіт про результати діяльності у 2023 році. Київ: Рахункова палата, 2024. 124 с. [Електронний ресурс]. URL: <https://rp.gov.ua>
9. Державна аудиторська служба України. Звіт про результати діяльності за 2023 рік. Київ: Держаудитслужба, 2024. 98 с. [Електронний ресурс]. URL: <https://dasu.gov.ua>
10. Міністерство фінансів України. Методичні рекомендації щодо організації внутрішнього контролю в органах державного сектору: Наказ Мінфіну України від 14 вересня 2012 р. № 995. Київ: Мінфін, 2022.
11. Андрущенко В. Л. Фінансове право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2022. 512 с.
12. Бабін І. І. Фінансовий контроль у системі публічного управління: правові та організаційні засади. Київ: НАДУ, 2021. 348 с.

13. Дубровський О. М. Державний фінансовий контроль: навч. посібник. Харків: Право, 2020. 284 с.
14. Левченко Л. М. Реформування системи державного фінансового контролю в Україні: сучасні тенденції. *Юридичний вісник*. 2024. № 1. С. 71–80.
15. Мельник М. І. Фінансовий контроль: сутність, функції та напрями розвитку в умовах євроінтеграції України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2023. № 4. С. 122-134.
16. Кучер Т. В. Бюджетна дисципліна та контроль за використанням бюджетних коштів: проблеми правозастосування. *Фінансове право*. 2023. № 2. С. 45–53.
17. Офіційний портал E-Data: Єдиний вебпортал використання публічних коштів [Електронний ресурс]. URL: <https://spending.gov.ua>
18. Портал публічних закупівель Prozorro [Електронний ресурс]. URL: <https://prozorro.gov.ua>
19. Європейська організація вищих органів аудиту (EUROSAI). Керівні принципи з аудиту ефективності. Брюссель, 2022. 74 с.
20. Україна та стандарти INTOSAI: імплементація міжнародних підходів у сфері публічного аудиту. Київ: Центр адаптації держслужби до стандартів ЄС, 2023. – 112 с.